

สินค้าที่คนเมืองโน้นเขาไม่นิยมกิน แต่ชายพิการผู้นี้คิดว่าสินค้าเหล่านี้ดีกว่าเกลือ จึงนำไปขายยังเมืองโน้น เมื่อเขานำไปขายปรากฏว่าไม่มีใครซื้อ จะเร่ขายอย่างไรก็ไม่มีใครต้องการ เพราะสิ่งสิ่งนี้ที่ไม่มีใครกิน เงินทุนก็ลดลง จนพอดังขนาดที่ว่าต้องเอาเรือไปจำนำเพื่อเลี้ยงชีพไปวัน ๆ ชายแซนพิการจึงเขียนจดหมายฉบับหนึ่งถึงฮาแวญาเงาะเล่าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ฮาแวญาเงาะจึงให้ภรรยาของเขาเขียนจดหมายไปถึงพระราชินี เมื่อทราบถึงพระราชินี พระราชินีทรงช่วยจัดการทุกสิ่งทุกอย่างให้และส่งกลับมายังหมู่บ้านเดิม เมื่อกลับมายังหมู่บ้าน เขาก็รีบไปหาฮาแวญาเงาะเพื่อขอบคุณที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ แล้วชายพิการคนนั้นก็พูดว่า "ข้าเชื่อแล้ว ต่อไปนี้ข้าจะทำอะไร ข้าจะต้องปรึกษากับเจ้าและข้าจะเชื่อฟังเจ้าทุกประการ"

ภาคผนวก ข.8

.นิทานวีรบุรุษ

1. เรื่อง โຕีปะปาแญ

นายอับดุลฮามิด มาหมัด - ผู้เล่า

โຕีปะปาแญได้ชื่อว่าเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต รักษาคำพูดยิ่งชีวิต บ้านเดิมอยู่ที่บ้านอัลบาราโหม¹ ซึ่งเดิมทีเชื่อกันว่าที่แห่งนี้เป็นท่าเทียบเรือที่ใหญ่แห่งหนึ่งตั้งอยู่ในอ่าวบางปู และเป็นที่จอดเรือพาณิชย์นานาชาติ โຕีปะปาแญมีอาชีพจัดส่งสินค้าออกประเภททองเหลืองที่ผลิตได้ในปัตตานี เพราะในสมัยนั้นปัตตานีเป็นเมืองที่ผลิตหม้อและกะทะทองเหลืองเพียงแห่งเดียวในแถบเอเชียอาคเนย์

มาถึงสมัยที่โปรตุเกสจะมายึดครองเมืองปัตตานี เจ้าเมืองก็สั่งว่า "ต่อไปห้ามผลิตและขายสินค้าทุกประเภทที่ทำด้วยทองเหลือง หากใครมีไว้ในครอบครองก็ให้นำมาขายกับเจ้าเมือง เพื่อจะได้นำมาหล่อเป็นปืนใหญ่คือปืนพญาตานีสำหรับต่อสู้กับโปรตุเกส ถ้าหากผู้ใดฝ่าฝืนจะมีโทษถึงประหารชีวิต

โຕีปะปาแญนั้นเป็นผู้ที่ถือสัจจะ เหนือสิ่งใด เนื่องจากเขายังมีสัญญาผูกมัดทางการค้ากับพ่อค้ามาเลเซีย จึงจำเป็นต้องรักษาสัญญา เขาได้บรรทุกทองเหลืองเต็มลำเรือ คิดว่าจะค้าขายเป็นเที่ยวสุดท้าย แต่ปรากฏว่าข่าวนี้ทราบถึง นายด่านกอดอรรอ จึงได้ขับเรือไล่ไปทันในขณะที่โຕีปะปาแญกำลังถ่ายทองเหลืองไปยังเรือของพ่อค้ามาเลเซียจึงถูกจับและนำมาขึ้นศาล เมื่อมีการไต่สวน โຕีปะปาแญก็ยอมรับสารภาพ และได้เล่าตามความจริงทุกประการ เจ้าเมืองเมื่อได้ยินเช่นนั้นก็ยอมอภัยโทษให้ ขณะนั้นมีเสนาบดีท่านหนึ่งได้ทักท้วงว่า "ทำอย่างนั้นไม่ได้ เพราะจะเป็นเยี่ยงอย่างแก่คนทั่วไป อีกอย่างหนึ่งผู้เป็นกษัตริย์ เมื่อตรัสแล้วจะต้องไม่คืนคำ เจ้าเมืองจึงได้คิดไตร่ตรองเป็นเวลานาน แต่แท้ที่จริงแล้วเสนาบดีท่านนี้เป็นคู่แข่งและมีเรื่องกับโຕีปะปาแญมาโดยตลอด ในที่สุดเจ้าเมืองจึงมีคำสั่งให้ลงโทษโຕีปะปาแญโดยการประหารชีวิต ส่วนศพนั้นให้นำไปทิ้งทะเลเพราะถือว่าผู้ที่เป็นกบฏนั้น ห้ามฝังศพในแผ่นดิน

¹ ปัจจุบัน คือ ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ศพของโตะปาญาเมื่อทิ้งลงไปใต้น้ำ ศพจะลอยอยู่ในท่ายื่นและทวนน้ำ
 ร่วมกันนั้นเมื่อเวลากลางคืนก็จะมีเสียงอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นอยู่อย่างนี้เป็น
 เวลาสามวัน ก็ได้มีชาวบ้านช่วยกันนำศพมาฝังไว้ในสุสาน ก่อนหน้านั้นคือในขณะ
 ที่จะบรรจุศพลงไปในโลงก็เกิดเรื่องประหลาดขึ้น กล่าวคือ ก่อนที่จะต่อโลงศพ
 เขาก็มีการวัดขนาดความยาวของศพ เมื่อต่อเสร็จแล้วไม่สามารถบรรจุได้
 เนื่องจากศพได้เพิ่มความยาวขึ้นมาเรื่อย ๆ จนไม่สามารถจะหาไม้มาต่อโลงได้
 ชาวบ้านจึงตัดสินใจพับศพเป็นก้อนม้ายาวห้าเมตร ปัจจุบันหลุมฝังศพดังกล่าวยัง
 ปราบกฏปาฏิหาริย์ คือ การวัดขนาดความยาวของสุสาน ผลลัพธ์ที่ได้จะไม่เท่ากัน
 ทุกครั้งไป จนเป็นที่เล่าลือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงได้มีชาวบ้านที่มีความเชื่อ
 ได้นำแพะแกะมาบวงสรวงเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะวันสำคัญ ๆ ทางศาสนา
 ไม่เฉพาะไทยมุสลิมเท่านั้น ทั้งชาวไทยพุทธและไทยเชื้อสายจีนก็ยังนำหัวหมูไป
 ถวาย ทุกวันนี้สภาพเช่นนี้ก็ได้เลือนหายไปพร้อมกับความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงของ
 ผู้คนในบริเวณนี้

2. เรื่อง แวกะจิกับเสือ

นางแม่แซ เสือรี - ผู้เล่า

นานมาแล้วมีชายคนหนึ่งมีอาชีพคัควาย ชื่อว่า "แวกะจิก" วันหนึ่ง ในขณะที่เขากำลังคัควายอยู่นั้น เขาได้กลิ่นสาบเสือ เมื่อเหลียวมาก็เห็น เสือโคร่งตัวใหญ่ตัวหนึ่งกำลังยืนแยกเขี้ยวคำรามอย่างน่ากลัว แวกะจิกได้สติ จึงพูดกับเสือว่า "หยุดก่อนเจ้าเสือว่า "หยุดก่อนเจ้าเสือร้าย" "ข้าหิวเนื้อแก จะหยุดทำไม" เสือคำรามสั้น "เสือนจะสู้คนได้แน่หรือ แต่สู้กับตอนนี้ไม่มีพิธีกรรม" แวกะจิกพูด "ทำไมล่ะ" เสือถาม

แวกะจิกอธิบาย "ก็ข้าถอดเขี้ยวเล็บไว้ที่บ้านหมดแล้ว ส่วนเจ้ามี เขี้ยวเล็บเป็นอาวุธประจำตัวครบ เจ้าไม่น่าเห็นแก่ตัวเองเปรียบข้าเลย" เสือเห็นด้วยจึงบอกแวกะจิกว่า "เอาเถอะ ข้าจะให้เจ้าไปเอาเขี้ยวเล็บมาจากบ้าน แต่ข้ากลัวว่าเจ้าจะไม่กลับมาละสิ"

แวกะจิกรีบตอบทันที "ข้าเป็นมนุษย์ผู้ยิ่งใหญ่ จะหนีผู้น้อยอย่างเสือได้อย่างไร ข้ากลัวว่าเสือนจะหนีมากกว่า" "ขอให้จริงสักเถอะ" เสือคำราม แวกะจิกแกล้งพูด "ข้าไม่เชื่อสักตัวอย่างเจ้าหรอก ถ้าข้าจะมัดเจ้าไว้ก่อน จะได้ไหม"

"รำคาญจริง เอาเถอะข้าก็เป็นเสือผู้ยิ่งใหญ่เหมือนกัน ถ้าเจ้ากลัวว่า ข้าจะหนีก็มัดตัวข้าได้เลย" แวกะจิกจึงเอาหวายมัดร่างของเสือนอย่างแน่นหนาทันที

"ทำไมเจ้าไม่รีบกลับไปเอาเขี้ยวเล็บมาต่อสู้ล่ะ" เสือแปลกใจ

"กลับไปทำไม กลับไปให้โจงสิ" แวกะจิกหัวเราะชอบใจ

"ถ้าอย่างนั้นเจ้าก็หลอกข้าละสิ"

"ใช่แล้ว ! เจ้าเสือหน้าโง่ ! มนุษย์คนไหนบ้างจะมีเขี้ยวเล็บเหมือน เจ้า แต่ันแหละคืออาวุธของข้าล่ะ" พูดจบแวกะจิกก็ใช้มีดคัควายแทงเสือนโคร่งจนตาย

3. เรื่อง อานูนาวาฟเจ้าปัญญา (ส่วนที่ 1)

นายมามะนอร์ บูแทน - ผู้เล่า

ตอน น้ามนต์

มีชายหนุ่มคนหนึ่งชาวบ้านมักจะเรียกเขาว่า "อานูนาวาฟ"¹ ต้นตระกูลของเขาเป็นผู้ที่มีความรู้และปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา วันหนึ่งพ่อของเขาป่วยจึงเรียกอานูนาวาฟมาพบ เมื่ออานูนาวาฟมาถึง พ่อของเขาสั่งให้จูบหู โดยพูดว่า "พ่อกำลังจะตาย" อานูนาวาฟจึงไปจูบหูข้างซ้ายปรากฏว่ามีกลิ่นเหม็นมาก เมื่อเขามาจูบหูข้างขวาปรากฏว่ามีกลิ่นหอมมาก พ่อของเขาจึงพูดว่า "หูข้างซ้ายที่มีกลิ่นเหม็นนั้นแสดงว่าข้างซ้ายเป็นที่สถิตของความชั่วร้าย ส่วนหูข้างขวาซึ่งมีกลิ่นหอมนั้นแสดงว่าข้างขวาเป็นที่สถิตของความดีงาม" หลังจากนั้นพ่อของเขาเสียชีวิต

ต่อมาพระราชามีพระราชประสงค์จะแต่งตั้งให้เขาเป็นที่ปรึกษาแทนพ่อของเขา แต่เขาปฏิเสธ ครั้นจะปฏิเสธคือ ๆ เกรงว่าพระราชาก็จะแกล้งทำเป็นไม่สบาย นอนอยู่กับบ้าน พระราชาทรงให้หมอหลวงมาดูอาการและทำการรักษา เมื่อหมอหลวงมาถึง อานูนาวาฟพูดว่า "ขอน้ามนต์ให้ฉันหน่อยได้ไหมหมอ" พระราชาตรัสสั่งให้หมอหลวงนำน้ำส้วมไปให้อานูนาวาฟ อานูนาวาฟรู้ทันจึงแกล้งทำเป็นบ้า หลังจากนั้นไม่นานพระราชาก็สวรรคต พระองค์ตรัสสั่งให้อานูนาวาฟมาเข้าเฝ้า ก่อนที่จะเดินทางไปเข้าเฝ้านั้น เขาเอาอุจจาระไปคลุกแป้งทำเป็นขนมโค เมื่อเดินทางไปถึงพระราชวังก็ถวายขนมให้พระราชเสวย เมื่อพระราชเสวยแล้วพระองค์ตรัสถามว่า "อานูนาวาฟท่านเอาอะไรมาให้ข้า" อานูนาวาฟพูดตอบว่า "ขนม" "รสชาติไม่เอาไหนเลย" พระราชาตรัสต่อ อานูนาวาฟได้โอกาสจึงกราบทูลว่า

¹ อานู เป็นภาษาอาหรับ แปลว่า พ่อ ใช้หน้าหน้าชื่อเพื่อแสดงถึงความเคารพและน่านับถือ เท่ากับคำว่าเปาะ หรือเจ๊ะ ในภาษามลายู

"ที่ไม่ร่อนนั้นเนื่องจากพระองค์ให้หม่อมฉันดื่มน้ำ แล้วพระองค์ก็เอาเนื้อไปกิน"
ทำให้พระราชาทรงทราบแน่ชัดจริงขมขื่นนั้นคืออุจจาระนั้นเอง พระราชาพิโรธมาก
ทรงคิดหาวิธีจะแก้แค้นอาชญาวาพ

ตอน นำม้ามาคืน

พระราชาทรงให้นายทหารนำม้าตัวหนึ่งไปให้อาขุนาวาฟ และรับสั่งว่าให้นำม้าตัวนั้นมาคืนโดยวิธีใดก็ได้ แต่มีข้อแม้ว่าถ้าอาขุนาวาฟขี่ม้ามาคืนก็จะถูกฆ่า ถ้าจูงมาก็จะถูกฆ่าเช่นเดียวกัน หลังจากที่นายทหารนำม้าตัวนั้นมาให้เขาพร้อมทั้งบอกถึงรับสั่งของพระราชาทูทุกประการ อาขุนาวาฟคิดใคร่ครองอยู่เป็นเวลานาน

"เอ ! เราจะทำอย่างไรดี ขี่ม้าไปคืนก็ถูกฆ่า จูงไปก็ถูกฆ่า เราไม่มีทางเลือกแล้วหรือนี่" ในที่สุดด้วยสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด อาขุนาวาฟจึงขี่ม้าโดยขาข้างหนึ่งพาดบนหลังม้า ขาอีกข้างหนึ่งลากไปบนดิน เมื่อไปถึงหน้าพระราชวัง เขากราบทูลว่า "ขอมีดัวให้หม่อมฉันหน่อย หนามมันคำขาของหม่อมฉันหมดเลย" พระราชาทรงเอาผิดกับอาขุนาวาฟไม่ได้ เพราะถ้าเขาขี่ม้ามา ห้าไมขาของเขาจึงมีหนามคำ ครั้นจะคิดว่าเขาจูงม้าก็เห็น ๆ อยู่ว่าเขากำลังขี่ม้า พระราชาจึงทรงเชิญให้เขารับประทานอาหารพร้อมกับพระองค์

ตอน ร่ม

พระราชาทรงให้นายทหารนำร่มไปให้อาบุญาวาฟแล้วมีรับสั่งว่า "ถ้ากางร่มคันนี้มาคืน อาบุญาวาฟก็จะถูกฆ่า ถ้าไม่กางร่มก็จะถูกฆ่า นายทหารจึงนำร่มคันนั้นมาให้อาบุญาวาฟ แล้วบอกตามที่พระราชครุสสั่งทุกประการ อาบุญาวาฟคิดแล้วคิดอีกว่า "เอ...! เราจะอย่างไรดี ถ้ากางร่มไปคืนก็จะถูกฆ่า ครั้นจะปิดไม่กางร่มก็จะถูกฆ่าเช่นกัน เราไม่มีทางเลือกแล้วหรือ" ในที่สุดเขาก็เอาผ้าคลุมร่มออกเหลือแต่ก้านร่มเปล่า ๆ แล้วก็ถือเดินตรงไปคืนให้พระราชานางในวัง พอไปถึงหน้าพระราชวัง เขาทูลว่า "ขอน้ำให้หม่อมฉันดื่มหน่อย โอ้ย! ร้อนเหลือเกิน ทำไมไม่เคยมีร้อนอย่างนี้ก็ไม่รู้" พระราชาทรงไม่ทราบจะทำอย่างไร เพราะพระองค์ทรงคิดว่าร่มคงจะเสียไปเอง เป็นอันว่าวิธีนี้พระราชานางไม่สามารถจะทำอันตรายเขาได้ จึงเชิญเขารับประทานอาหารร่วมกัน

ตอน วัวมีเครา

ครั้งนั้นพระราชอาศรัยสั่งให้นายทหารไปบอกอาบุญนาวาพ "ข้าอยากจะได้ วัวมีเคราโดยใช้เวลาสามวัน ถ้าหากภายในเวลาสามวันไม่สามารถหาวัวดังกล่าว มาให้ก็จะถูกฆ่า" อาบุญนาวาพก็เดินทางไปหาวัวมีเครา เขาพบชายแก่คนหนึ่งกำลัง เลี้ยงควายอยู่กลางทุ่ง อาบุญนาวาพจึงเดินเข้าไปถามว่า "ลุงรู้ไหมว่า วันนี้วันอะไร" ชายแก่คนนั้นก็ตอบว่า "ลุงไม่รู้ ลุงลืมแล้ว" อาบุญนาวาพจึงชวนชายแก่คนนั้นไป เข้าเฝ้าพระราชอาศรัย พระราชอาศรัยถามว่า "ไหนวัวที่ข้าบอกให้ท่านไปหามา ได้หรือเปล่า อยู่ไหนล่ะ" อาบุญนาวาพหูลตอบว่า "ได้มาแล้วพะยะค่ะ นี่ไง" พระราชอาศรัยอีกว่า "เอ๊ะ! ไม่ใช่สิน่า" อาบุญนาวาพหูลตอบว่า "พระองค์ลองถามเขาดูสิว่า วันนี้วันอะไร?" ชายแก่คนนั้นกราบทูลว่า "หม่อมฉันไม่ทราบ หม่อมฉันลืมแล้ว" อาบุญนาวาพได้ทีจึงทูลว่า "ถ้าลุงคนนี้เป็นคนคงจะไม่โง่พอที่จะไม่รู้ว่าวันนี้วันอะไร ลุงคนนี้มีเคราด้วยนะ ดังนั้น ลุงคนนั้นแกไม่ต่างไปจากวัวที่พระองค์ต้องการเท่าไรหรอก" พระราชาทรงเอาผิด อาบุญนาวาพไม่ได้อีกเช่นเคย

ตอน ล่ากระทิง

ต่อมาพระราชาทรงชวนอาบุญาวาฟไปล่ากระทิงในป่า แล้ววางแผนให้ทหารยิงอาบุญาวาฟทิ้ง แต่อาบุญาวาฟกลับพาพระราชาราชาเดินทางล่องลำไปเขตเมืองอีกเมืองหนึ่ง และเที่ยวประกาศว่าใครต้องการซื้อพระราชาราช เขาจะขายในราคาเก๋ากบาทเท่านั้นเอง พระราชาราชของเมืองนั้นจึงเชิญอาบุญาวาฟเข้าเฝ้า แล้วพระราชาทนเงินเก๋ากบาท เมื่อถึงเวลากลับ พระราชาราชทรงชวนอาบุญาวาฟกลับ แต่อาบุญาวาฟพูดว่า "พระองค์จะต้องประทับที่นั่นก่อน หม่อมฉันจะกลับไปคนเดียวก่อน แล้วหม่อมฉันจะกลับมารับพระองค์" พระราชาราชจึงตรัสว่า "เฮ้ ! เอาอย่างนั้นก็ได้ ข้าจะรออยู่ที่นั่นก็แล้วกัน" ต่อมาพระราชาราชเมืองนั้นก็มาบอกว่า "ทราบโคที่อาบุญาวาฟไม่มารับ พระองค์ก็จะกลับไปไม่ได้ พระองค์จะต้องประทับอยู่ที่นั่น"

วันหนึ่งพระราชาราชแปลกพระทัยว่า ทำไมอาบุญาวาฟไม่มารับ พระองค์ทรงเขียนพระราชสาส์นชั้นฉบับหนึ่งเพื่อฝากไปยังอาบุญาวาฟว่า "ทำไมท่านยังไม่มารับข้าลัทธิ ข้าอยู่เมืองนี้เบื่อกแล้ว" เมื่อได้รับพระราชสาส์น อาบุญาวาฟก็รีบมาหาแล้วกราบทูลว่า "พระองค์ยังไม่รู้หรือว่าหม่อมฉันได้ขายพระองค์ให้กับพระราชาราชเมืองนี้ด้วยจำนวนเงินเก๋ากบาท" พระราชาราชกริ้วมาก "ทำไมท่านไม่บอกข้า ถ้าบอกเพียงคำเดียว เงินแค่เก๋ากบาท ข้าก็ให้ท่านได้" อาบุญาวาฟพูดกลับไปว่า "หม่อมฉันจะบอกได้อย่างไร พระองค์ไม่ตรัสถามหม่อมฉันสักหน่อย" พระราชาราชจึงตรัสสั่งให้อาบุญาวาฟไปทูลขอเงินกับพระมเหสี แล้วทรงกำชับว่า "อย่าบอกใครนะเดี๋ยวข้าชายหน้าเขาเปล่า ๆ" หลังจากไปทูลให้พระมเหสีทรงทราบ อาบุญาวาฟจึงนำเงินดังกล่าวมาได้ตัวพระราชาราช เหตุการณ์ครั้งนี้ได้สร้างความเจ็บแค้นให้พระราชาราชยิ่งนัก

ตอน หาใช้ในคลอง

พระราชารับสั่งให้ทหารและราษฎรในละแวกนั้นไปอาบน้ำในคลองแล้วให้ทุกคนนำไข่มาคั่ว หลังจากอาบน้ำเสร็จก็ให้ทุกคนนำไข่นั้นมาถวายแก่พระองค์ ยกเว้นอาบุญาวาฟเพียงคนเดียวที่พระองค์ทรงเก็บไว้เป็นความลับ วันซึ่งหมดลงไปอาบน้ำรวมทั้งอาบุญาวาฟด้วย พออาบน้ำเสร็จพระราชารัสสันว่า "ไหน ใครมีไข่มาคั่ว เอามาให้ข้าให้หมด ถ้าใครไม่มีไข่มานั้นจะถูกประหารชีวิต" ทหารพร้อมทั้งชาวบ้านคนอื่น ๆ เมื่ออาบน้ำเสร็จแล้วก็นำไข่มาถวายพระราชาทูคน เหลือแต่อาบุญาวาฟคนเดียวเท่านั้น พระราชารัสสันว่า "เป็นยังไง นาวาฟ ท่านยังอาบน้ำไม่เสร็จอีกหรือ" อาบุญาวาฟทูลตอบว่า "เสร็จแล้วพะยะค่ะ" แล้วทำไมไม่ขึ้นมาล่ะ อาบุญาวาฟจึงขึ้นจากน้ำมาเข้าเฝ้าพระราชารัสสันว่า "ไหนละ ไข่มของท่าน คนอื่น ๆ เขาเอาไข่มาคั่วให้ข้าคนละฟอง ท่านไม่มีไข่มาคั่ว" อาบุญาวาฟทูลตอบด้วยถ้อยคำที่เฉียบแหลมว่า "พระองค์นี่ก็แปลก หม่อมฉันจะมีไข่มได้อย่างไรละในเมื่อหม่อมฉันเป็นผู้ชาย ผู้ชายสามารถออกไข่มได้ที่ไหน" เป็นอันว่าพระราชารัสสันทำอะไรอาบุญาวาฟไม่ได้อีกตามเคย

ระหว่างที่เสด็จกลับพระราชวัง พระราชารับสั่งให้ทหารและชาวบ้านทุกคนถ่ายอุจจาระที่บ้านของอาบุญาวาฟ ถ้าผู้ใดไม่ทำตามก็จะถูกประหารชีวิต อาบุญาวาฟจึงไปหาไม้ขนาดเท่าคันทันแขนแล้วตนเองก็ขึ้นไปดู หลังจากนั้นไม่นานก็มีทหารคนแรกถ่ายอุจจาระ คนที่สองถ่ายทั้งอุจจาระและปัสสาวะ จึงทำให้อาบุญาวาฟถูกคิดขึ้นได้ว่า "เอ ! พระราชารับสั่งให้ถ่ายอุจจาระ ไม่ได้รับสั่งให้ปัสสาวะ" เขาจึงนำนายทหารผู้นั้นเข้าเฝ้าแล้วกราบทูลว่า "เมื่อกี้พระองค์รับสั่งให้ถ่ายอุจจาระใช้ไหมพะยะค่ะ แต่นายทหารผู้นั้นทั้งถ่ายอุจจาระและปัสสาวะด้วย แสดงว่านายทหารผู้นั้นทำเกินรับสั่ง ดังนั้นนายทหารผู้นั้นควรได้รับโทษสถานใด ขอให้พระองค์พิจารณาด้วย" ครั้งนี้ก็เป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่พระราชารัสสันไม่สามารถเอาชนะอาบุญาวาฟได้

ตอน เผาบ้าน

พระราชาทรงพยายามหาวิธีที่จะกำจัดอาบุญาวาฟให้ได้ พระองค์รับสั่งให้นายทหารไปเผาบ้านอาบุญาวาฟ อาบุญาวาฟเองไม่รู้จะทำอย่างไร หลังจากไฟไหม้บ้านเหลือแต่เถ้าถ่าน อาบุญาวาฟจึงเก็บเถ้าถ่านเหล่านั้นใส่กระสอบ ขณะนั้นมีทหารเดินผ่านมาจึงถามอาบุญาวาฟว่า "อาบุญาวาฟ ท่านกำลังทำอะไรอยู่" อาบุญาวาฟตอบว่า "ก็กำลังเก็บเถ้าถ่านไง ได้ข่าวว่ามีคนจะมาแลกกับทองคำ แต่เท็จจริงอย่างไร ฉันเองก็ไม่รู้ แต่ถ้าเป็นจริงก็คงจะได้นึกเดียวเพราะบ้านของฉันมันเล็กนิดเดียว" ทหารผู้นั้นจึงรับนำข่าวนั้นไปกราบทูลให้พระราชาทรงทราบ พระราชาทรงคิดว่า อาบุญาวาฟช่างโง่เขลาจริง ๆ พระองค์จึงมีรับสั่งให้อาบุญาวาฟเข้าเฝ้า เมื่ออาบุญาวาฟมาถึง พระองค์ตรัสถามว่า "นาวาฟ ไหนท่านบอกว่ามีคนจะมาแลกถ่านกับทองคำอย่างนั้นหรือ" อาบุญาวาฟกราบทูลว่า "หม่อมฉันได้ยินเขาพูดอย่างนั้น เท็จจริงแค่ไหนหม่อมฉันไม่กล้ายืนยัน แต่ถ้าได้จริง ๆ แล้วก็น่าจะเสียค่าย เพราะบ้านของหม่อมฉันเล็กนิดเดียว แลกทองมาแล้วคงจะได้ไม่มาก" ด้วยความโลภพระราชาก็ตรัสว่า "ถ้าอย่างนั้นเฝ้าพระราชวังของข้าเลยสิ" อาบุญาวาฟแสวงทูลเตือนว่า "อาจจะ เป็นข่าวลือก็ได้ หม่อมฉันขอบอกก่อนว่า เรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับหม่อมฉันเลย หม่อมฉันไม่กล้ายืนยันว่าเท็จจริงแค่ไหน" แต่พระราชาก็ไม่สนพระทัยกลับสั่งให้นายทหารเผาพระราชวังของพระองค์จนกลายเป็นเถ้าถ่าน ทั้งหมดต่างก็นั่งคอยว่าเมื่อไหร่จะมีคนมาขอแลกกับทองคำ รอแล้วรอเล่า ก็ไม่มีใคร พระราชาทรงถามอาบุญาวาฟว่า "นาวาฟไหนล่ะ ข้าไม่เห็นมีใครมาแลกเลย นี่ก็หลายวันแล้วนะ" อาบุญาวาฟได้ทูลว่า "หม่อมฉันเองก็ไม่ทราบว่าจะมาหรือไม่มา หม่อมฉันทูลพระองค์แล้ว" เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้พระราชาค้นพระทัยยิ่งนัก

ตอน ล้างบ่อน้ำ

วันหนึ่งพระราชารับสั่งให้ทหารไปบอกอาบุญนาวาพว่า พระองค์มีพระราชประสงค์อยากล้างบ่อน้ำสักครั้งหนึ่ง เพื่อจะได้มีน้ำสะอาดมาดื่ม ซึ่งแท้ที่จริงนั้น พระราชาทรงต้องการจะฆ่าอาบุญนาวาพโดยการฝังทั้งเป็น เมื่อทหารมาบอกดังนั้น อาบุญนาวาพก็รู้ทันทีว่าเป็นแผนการของพระราชาก็แล้ว อาบุญนาวาพจึงบอกว่า ตนขอเวลาเจ็ดวัน แล้วจะไปล้างบ่อน้ำให้ คืนนั้นอาบุญนาวาพก็ทำการละหมาดขอคูอาร์เพื่อขอให้ตัวเองได้รอดพ้นจากการกระทำของพระราชาในครั้งนี้ด้วย ช่วงเวลาเจ็ดวันนี้มีหนูมาขุดคูโมงค์จากบ้านของอาบุญนาวาพถึงบ่อลูกนั้น ส่วนพระราชา นั้นตรัสสั่งให้นายทหารหาก้อนหินโต ๆ เพื่อมาถมบ่อ แล้ววันนั้นก็มาถึง อาบุญนาวาพ ก็ลงไปใบบ่อ พระราชาทรงสั่งให้ทหารถมบ่อโดยหิ้งก้อนหินลงไป สักครู่หนึ่งก็มีเด็ก มาบอกว่าเขาเห็นอาบุญนาวาพนั่งอยู่ที่บ้าน พระราชาทรงให้นายทหารไปดู เมื่อนายทหารคนนั้นกลับมาแล้วก็กราบทูลพระราชาว่า "หม่อมฉันเห็นคน ๆ หนึ่งกำลังนอนอยู่ในบ้านของอาบุญนาวาพ แต่ไม่แน่ใจว่าจะใช่อาบุญนาวาพหรือเป็นผี"

พระราชารับเสด็จไปยังบ้านของอาบุญนาวาพ เมื่อไปถึงพระองค์เสด็จเข้าไปถามอาบุญนาวาพว่า "ท่านกลับมาเมื่อไร" อาบุญนาวาพทูลว่า "กลับมาเมื่อวานแล้ว" "มีอะไรคิดมือมาบ้างล่ะ" พระราชาถาม อาบุญนาวาพตอบว่า "หม่อมฉันกำลังคิดถึงพระองค์อยู่พอดี หม่อมฉันเพิ่งตื่นนอนก็คิดว่าหลังจากอาบน้ำแต่งตัวแล้วจะรีบไปเข้าเฝ้า" พระราชาทรงถามว่า "ท่านจะไปหาข้าทำไม" อาบุญนาวาพตอบว่า "ไปบอกسلامเพราะพระประยูรญาติของพระองค์ที่สิ้นพระชนม์ก่อนหน้านี้ ทุกพระองค์ ได้ฝาก سلامให้พระองค์ อ้อ...! แล้วยังมีอีกนะ เสด็จพ่อของพระองค์มีเพชรเม็ดงาม อยู่เม็ดหนึ่งที่จะพระราชทานให้พระองค์ด้วยล่ะ หม่อมฉันทูลขอ แต่พระองค์ก็ไม่ยอมให้ บอกว่าให้พระองค์เสด็จไปเอง อืม...! เพชรเม็ดนั้นสวยงามจริง ๆ สวยงามจนบอกไม่ถูก" พระราชาจึงตรัสว่า "แล้วข้าจะไปได้อย่างไรล่ะ" อาบุญนาวาพจึงตอบว่า "เข้า! ก็ทำอย่างที่พระองค์ทำกับหม่อมฉันไง" พระราชาจึงตอบว่า " ถ้าอย่างนั้น ก็ไม่ยากเลย" ดังนั้นพระองค์จึงสั่งให้นายทหารไปขุดบ่อ และเมื่อพระราชาลงไป

ในบ่อแล้วนาวาพก็เอาก้อนหินโยนทิ้งลงไปบ่อ ในที่สุดพระราชาที่สิ้นพระชนม์
และอาญานาวาพผู้นี้ก็ได้รับการคุ้มครองทั้งพระธิดาและทรัพย์สมบัติทั้งหมด แล้วก็ได้รับ
การสถาปนาเป็นพระราชาแทนพระราชาองค์นั้น

4. เรื่อง อาบุนาวาฟเจ้าปัญญา (ส่วนที่ 2)

นายลาเต๊ะ ทะยี่บือราเฮง - ผู้เล่า

มีพระราชองค์หนึ่ง พระองค์ได้ทำทนายบรรดาพลเมืองของพระองค์ เพื่อทดสอบดูว่ามนุษย์เรานั้นจะทนต่อความหนาวได้แค่ไหน พระองค์จึงออกประกาศไปทั่วว่า "ถ้าผู้ใดสามารถลงไปแช่ในน้ำตั้งแต่หัวค้ำจนถึงสว่าง เขาผู้นั้นจะได้รับรางวัลสามร้อยบาท" ต่อมาก็มีเด็กหนุ่มคนหนึ่งพร้อมกับตาของเขาจะมาแช่น้ำให้พระราชาทอดพระเนตร เด็กหนุ่มคนนั้นพูดว่า "นี่ตาเราลองไปแช่น้ำก็ไหม เราจะได้เงินมาฟรี ๆ นะตา" "ไปตายนะซี . หลานแช่น้ำได้นานถึงขนาดนั้นจริงรี แต่ถ้าหลานจะลองดู เข้าลองดูก็ได้" ทั้งสองตาหลาน จึงไปบอกให้นายทหาร แล้วนายทหารก็ไปกราบทูลพระราชาวา "มีเด็กหนุ่มคนหนึ่งมาบอกว่าเขาสามารถลงไปแช่น้ำตั้งแต่หัวค้ำจนถึงสว่างได้" พระราชาจึงตรัสว่า "ก็ไปสิ ไปแช่น้ำ ถ้าทำได้แล้ว ชำยินดีให้รางวัลสามร้อยบาท" เด็กหนุ่มคนนั้นก็ลงไปแช่ในน้ำโดยมีตาของเขาคอยจุดไฟเพื่อให้แสงสว่างอยู่บนฝั่งแม่น้ำ ปรากฏว่าเด็กหนุ่มคนนั้นสามารถลงไปแช่น้ำทั้งคืนจนสว่างได้จริง ๆ

วันรุ่งขึ้น เด็กหนุ่มคนนั้นก็ขึ้นมาจากน้ำพบกับนายทหาร ๆ พูดว่า "เจ้านี่เก่งจริง ๆ สามารถแช่อยู่ในน้ำได้ทั้งคืนแน่ะ แต่นั่นคุณตากำลังก่อไฟที่ริมฝั่งโน้นอา ! อย่างนี้เองที่ทำให้เจ้าไม่หนาว" นายทหารผู้นั้นจึงไปทูลให้พระราชาทรงทราบ พระราชาจึงตรัสว่า "เจ้าไม่แน่จริงนี่ ก็จะทำให้หนาวได้อย่างไร ในเมื่อคุณตาของเจ้าก่อไฟอยู่ริมฝั่งทางโน้น ไหนเลยเจ้าจะหนาว" คุณตาจึงพูดว่า "หม่อมฉันก่อไฟบนริมฝั่งเพื่อให้เกิดแสงสว่าง มิได้มีจุดประสงค์จะให้เกิดความร้อนขึ้นมาเลย อีกอย่างหนึ่งหม่อมฉันจุดไฟบนฝั่ง ความร้อนไม่สามารถทำให้หลานของหม่อมฉันที่แช่อยู่ในน้ำรู้สึกได้หรอก" พูดจบคุณตาก็ชวนหลานชายกลับบ้านทันที เพราะ เขาคิดว่าถูกพระราชาลอกหลวง

ระหว่างทางที่เดินกลับบ้าน เด็กหนุ่มพร้อมคุณตาก็ได้พบกับอาบุญาวาฟ อาบุญาวาฟจึงถามว่า "นี่เด็กน้อย เจ้าร้องให้ทำไม" คุณตาบอกว่า "สงสาร หลานข้าเหลือเกิน เขาถูกพระราชาลอกดวงให้ไปแช่ในน้ำตั้งแต่ตอนหัวค่ำ จนถึงสว่างแล้วจะให้รางวัลสามร้อยบาท หลานชายของข้าสามารถทำได้ แต่พระราชาทว่าที่หลานข้าสามารถแช่ในน้ำได้ทั้งคืนนั้นเพราะข้าได้ก่ไฟรมน้ำ" อาบุญาวาฟตอบว่า "ไม่เป็นไร หุตุร้องให้เถอะหนู ..ฉันจะช่วยหนูเอง"

ต่อมาพระราชาก็จัดงานเมอลิต¹ ก็ประกาศรับสมัครคนทำกับข้าว อาบุญาวาฟจึงอาสาจะทำกับข้าวเอง พระราชาตรัสขึ้นว่า "ก็ที่เราไม่ต้องไปหาคนอื่นให้เหนื่อย อาบุญาวาฟท่านจำให้ทีนะ เวลาสิบโมงเช้าวันเสาร์ข้าจะเลี้ยงวันเมอลิต ท่านจะต้องจัดการให้เสร็จเรียบร้อย" อาบุญาวาฟพูดตอบว่า "ไม่ต้องห่วง คอยดูฝีมือหม่อมฉันก็แล้วกัน" อาบุญาวาฟจึงกลับไปที่บ้านเพื่อเตรียมตัว เขาทำรอกแล้วก็ไปวางไว้บนยอดมะพร้าว เมื่อเสร็จเรียบร้อยนายทหารได้นำเนื้อพร้อมเครื่องแกงและกะทิมาให้อาบุญาวาฟ อาบุญาวาฟจึงจัดการเอาเนื้อพร้อมเครื่องแกงและกะทิใส่หม้อใบใหญ่แล้วก็ซารอกขึ้นไปอยู่บนยอดมะพร้าว แล้วก็จุดไฟใต้ถุนบ้าน พอถึงเวลาสิบโมงเช้าอันเป็นเวลาที่จะจัดเลี้ยง พระองค์ก็ตรัสสั่งให้นายทหารไปเอาแกงที่บ้านอาบุญาวาฟ เมื่อนายทหารไปถึงปรากฏว่ามีหม้อแกงยังอยู่บนยอดมะพร้าว มีไฟอยู่ใต้ถุนบ้าน นายทหารถามว่า "อาบุญาวาฟ ท่านกำลังทำอะไรอยู่ พวกฉันจะมาเอาแกง อยู่ไหนล่ะ" อาบุญาวาฟตอบว่า "ก็เอาไปสิ" แล้วเขาก็หัวเราะเพราะกับข้าวยังไม่สุก นายทหารจึงบอกว่า "นี่ท่าน ท่านต้องถูกพระราชาระหารชีวิตแน่ ๆ" นายทหารจึงนำความไปกราบทูลพระเจ้า พระราชาทรงถามว่า "ไหนล่ะแกง ทำไมไม่เอากลับมาด้วย" นายทหารทูลตอบว่า "แกงยังไม่สุกพะยะค่ะ จะให้สุกได้อย่างไร ในเมื่อหม้อแกงอยู่บนยอดมะพร้าวแต่ไฟอยู่ใต้ถุนบ้าน" เมื่อได้ยินเช่นนั้นพระราชาก็ได้สำนึกว่าครั้งหนึ่งพระองค์ เคยหลอกเด็ก จึงตรัสให้นายทหารนำเงินจำนวนสามร้อยบาทไปให้อาบุญาวาฟ อาบุญาวาฟ

¹ วันระลึกถึงวันประสูติของท่านศาสดานาบี มุฮัมมัด (ช.ล)

เมื่อได้เงินมาแล้วก็จัดการแต่งงานเสร็จเรียบร้อยแล้วนำเงินจำนวนสามร้อยบาท
ไปให้เด็กที่ถูกหลอกคนนั้น อาบุนาวาพคนนี้เป็นคนดีจริง ๆ ชอบช่วยเหลือคนตกทุกข์
ได้ยากเสมอ

ภาคผนวก ข.9

นิทานชีวิต

1. เรื่อง พระราชาเป็นหนี้

นายยี่มุนย สะออน - ผู้เล่า

นานมาแล้วมีพระราชาองค์หนึ่งทรงชราภาพแล้ว วันหนึ่งพระองค์รับสั่งให้นายทหารไปทูลเชิญพระโอรสและพระธิดามาเข้าเฝ้า เนื่องจากพระองค์ประชวรหนักมาก เมื่อพระโอรสและพระธิดาเข้าเฝ้าแล้วพระราชาจึงตรัสว่า "นี่ลูกของข้าทุกคน ฟังนะ ถ้ามีใครเขามาขอเงินบอกว่าพ่อเป็นหนี้ ลูกจงช่วยจ่ายให้พ่อด้วย แต่พ่อขอบอกเสียก่อนว่าพ่อไม่เคยเป็นหนี้ใคร" ในขณะที่พระราชารับสั่งอยู่นั้นก็มีโจรผู้หนึ่งจะไปขโมยเงินในห้องพระคลัง เมื่อได้ยินเช่นนั้นโจรจึงคิดว่า "ฮืม! ไม่ต้องขโมยแล้วละ เราจะทำที่ว่าเป็นเจ้าหนี้ แล้วไปขอหนี้คืนก็จะได้เงินมาอย่างง่ายดาย"

หลังจากนั้นไม่นานพระราชาที่สิ้นพระชนม์ ชาวบ้านรู้ไปถึงโจรผู้หนึ่ง เขาจึงเดินทางมายังพระราชวังแล้วทูลพระโอรสว่า "หม่อมฉันมานี้เพื่อเข้าเฝ้าพระราชา" พระโอรสตรัสว่า "พระราชาได้สิ้นพระชนม์ไปแล้ว เจ้ามีเรื่องเดือดร้อนอะไรก็บอกข้ามาเถอะ" "โจรทูลต่อว่า "พระราชาทรงสั่งอะไรไว้บ้างหรือเปล่าพะยะค่ะ" "เปล่านี้" พระโอรสตอบ โจรจึงทูลอีกว่า "พระราชาทรงเป็นหนี้หม่อมฉัน คิดเป็นเงินสองหมื่นบาท" พระโอรสจึงตรัสว่า "อ้าว! ข้าจะจ่ายหนี้จำนวนนั้นเอง"

ต่อมาก็มีคนมาขออีกเรื่อย ๆ พระโอรสทุกพระองค์ดำริว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นทุก ๆ วันคงหมดตัวแน่ ทำไมเสด็จพ่อของเราเป็นหนี้เขามากมายอย่างนี้ พระโอรสองค์หนึ่งตรัสว่า "ฉันคิดว่าพวกเราจะอยู่ที่นี้ไม่ได้อีกแล้ว พวกเราจะต้องหนีออกไปจากเมืองนี้เร็วที่สุด" พระโอรสและพระมารดาจึงเสด็จลงเรือล่องไปในทะเลกว้าง เมื่อถึงกลางทะเลเรือลำนั้นเกิดอับปางลง ทำให้แต่ละองค์พลัดพรากจากกัน พระมารดาไปทางหนึ่ง พระโอรสก็ไปอีกทางหนึ่ง พระธิดาก็ไปอีกทางหนึ่ง ซึ่งพระธิดาองค์นี้กล่าวได้ว่าเป็นองค์ที่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เคยโกหกมดเท็จเลย

กล่าวถึงพระราชาอีกเมืองหนึ่ง ขณะนั้นพระองค์กำลังหาเด็กสาวที่มีความซื่อสัตย์ เพื่อมาช่วยงานให้กับพระองค์ ทหารนำพระธิดาองค์นั้นเข้าไป พระราชาทรงรับไว้เป็นพระธิดาบุญธรรม วันหนึ่งมีเสียงเล่าลือว่ามีเรือสำเภาลำหนึ่งลอยอยู่กลางทะเล ไม่กล้าที่จะเข้ามาจอดที่ท่าเรือ พระราชาจึงตรัสสั่งให้พระธิดาไปสืบข่าว เมื่อไปถึงเรือ ทั้งสองจำไม่ได้ว่าเป็นพี่น้องกัน คับนั้นเด็กทั้งสองพูดคุยสนทนาถึงความหลัง ต่างคนต่างก็เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นกับตน และเด็กทั้งสองเกิดเล่าเรื่องเดียวกัน "ก่อนเสด็จพ่อจะสิ้นพระชนม์ก็ได้ตรัสสั่งว่า ถ้ามีคนมาขอเงินแล้วบอกว่าพระองค์เป็นหนี้ ก็จะให้ลูก ๆ ช่วยจ่ายให้ด้วย" ทำให้ทั้งสองทราบว่าทั้งคู่เป็นพี่น้องกัน ทั้งสองก็สวมกอดกันและกันแสง จากนั้นจึงให้นายทหารไปรับเสด็จแม่ที่อยู่ในเรือมาอยู่ด้วย วันรุ่งขึ้นเจ้าของเรือไปกราบทูลพระราชาว่า "ภรรยาของหม่อมฉันไม่ทราบว่าหายไปไหน" พระราชาตรัสเรียกหญิงผู้นั้นออกมา แต่คนที่ออกมาคือ พระธิดาที่ซื่อสัตย์องค์นั้นออกมา ยืนยันว่า "นี่ไม่ใช่เมียของเจ้าแต่เป็นแม่ของฉัน เราออกจากเมืองโน้น แล่นเรือกลางทะเล เกิดพายุ เรืออัปปางลง แล้วเจ้าเป็นคนช่วยชีวิต แล้วเจ้าจะมาอ้างว่าเป็นเมียของเจ้าได้อย่างไร" พระราชาทรงเชื่อ เพราะพระธิดาเป็นคนซื่อสัตย์ พระราชาจึงทรงเลี้ยงดูพระโอรสและพระธิดาทั้งหมดเป็นโอรสและธิดาบุญธรรม รวมทั้งทรงรับหญิงที่เป็นพระมารดามาเป็นพระมเหสีของพระองค์ อีกด้วย

2. เรื่อง เศรษฐีกับยาจก

นายยูโซะ ส่าและ - ผู้เล่า

ยาจกผู้หนึ่งเป็นโรคไข้เหลืองอาการปางตาย แต่ด้วยความพยายาม เขาจึงออกเดินทางไปเมืองปัตตานี ในขณะที่เดินทางไปนั้นเขาก็ถามผู้คนไปเรื่อย ๆ ว่า "ใครที่รวยที่สุดในเมืองปัตตานี" เขาจะขอไปตายที่บ้านหลังนั้น เขาก็ถูกหนึ่งใบ กริชขนาดเล็กร้างหนึ่งค้ำม วันหนึ่งเขาก็ได้ไปอาศัยอยู่กับเศรษฐีผู้หนึ่ง ยาจกได้บอกให้ท่านเศรษฐีทราบถึงชื่อลูกชายของเขาตลอดจนที่อยู่ของเขา และได้สั่งว่า "ถ้าหากว่าฉันตายไป ก็ขอให้นำข่าวการตายของฉันไปบอกให้ลูกชายของฉันด้วย"

สองสามวันต่อมา อาการป่วยของชายยาจกเริ่มทรุดหนักมีอาการใกล้ตายเต็มที่ เศรษฐีเจ้าของบ้านถามว่า "ท่านจะสั่งเสียอะไรแก่ลูกชายล่ะ ฉันรับปากว่าฉันจะนำไปบอกให้ลูกชายของท่านทราบ" ชายคนนั้นจึงพูดว่า "มีสิ่งหนึ่งที่ฉันอยากสั่งเสีย คือ ถ้าฉันจากโลกนี้ไปแล้ว จะให้เอากริชค้ำมนี้เสียบเข้าไปในก้น แล้วฝังพร้อมศพของฉัน" หลังจากนั้นเขาก็เขียนจดหมายเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ลูกชายทราบพร้อมกับลงชื่อกำกับไว้ ต่อมาเขาสั่งให้ท่านเศรษฐีฆ่าเขา เจ้าของบ้านจึงลงมือฆ่าแล้วนำกริชมาเสียบไว้ในก้นตามที่เขาสั่งทุกประการ จากนั้นเศรษฐีก็ไปแจ้งให้กำนันและโต๊ะอิหม่ามทราบ กำนันถามว่า "คนตายเขาสั่งอะไรบ้างล่ะ" เศรษฐีตอบว่า "เขาสั่งฉันให้ไปบอกลูกชายเขาด้วย" โต๊ะอิหม่ามจึงพูดว่า "ถ้าอย่างนั้นท่านจงไปบอกให้ลูกชายของเขาทราบ เพราะนั่นเป็นคำสั่งสุดท้ายของคนตาย ถ้าไม่ทำตามไม่ได้" เป็นอันว่าวันนั้นจะฝังศพไม่ได้ต้องรอให้ลูกชายของผู้ตายมาก่อน

วันรุ่งขึ้นลูกชายของผู้ตายก็มาถึง ในขณะที่เขากำลังอาบน้ำศพ ผู้ที่กำลังอาบน้ำศพเมื่อเห็นกริชปักอยู่ในรูก้นก็ตั้งกริชออกมา ลูกชายของยาจกเห็นพอดีจึงถามว่า "พ่อของฉันตายเพราะอะไร" เศรษฐีเจ้าของบ้านตอบว่า "พ่อของท่านสั่งฉันไว้ว่า ถ้าเขาตายให้เอากริชเสียบไว้ในก้นของเขาแล้วฝังสั่งอีกว่า

ให้ฝังพร้อมกัน" ลูกชายของผู้ตายพูดต่อว่า "จริงเท็จแค่ไหนก็ไม่รู้ แต่ที่แน่ ๆ ขณะนี้ศพของพ่อฉันมีการแหงด้วยกริชเข้าไปในกัน ฉันคิดว่าท่านนั้นแหละเป็นคนฆ่าพ่อของฉัน" ในขณะนั้นทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่ามก็มาพร้อมหน้าพร้อมตากัน หลักฐานอีกอย่างหนึ่งคือ จดหมายที่ผู้ตายเขียนไว้ให้ลูกชาย เมื่อเขาเปิดอ่านปรากฏว่าในจดหมายฉบับนั้นมีใจความว่า เศรษฐีเจ้าของบ้านเป็นหนี้เขาอยู่สี่หมื่นบาท เขามาขอที่ไรก็ไม่ยอมจ่ายหนี้ ในที่สุดเขาจึงถูกฆ่าตาย ดังนั้นหลักฐานทุกอย่างชัดเจนในสายตาของทุกคน เศรษฐีเจ้าของบ้านจำเป็นต้องนำเงินสี่หมื่นบาทมอบให้กับชายหนุ่ม มิฉะนั้นแล้วเขาจะต้องได้รับโทษโดยการถูกประหารชีวิตให้ตายตามยาจกคนนั้น

3. เรื่อง สองพี่น้อง

นางแม่แซ่ ลีอริ - ผู้เล่า

หญิงหาปลาผู้หนึ่งมีลูกชายหนึ่งคน ลูกสาวหนึ่งคน วันหนึ่งผู้เป็นแม่ไปหาปลาตามปกติ นางใช้สวิงหาปลา คราวนั้นนางได้ไข่เต่ามาใบหนึ่ง นางดีใจมาก จึงนำกลับมาให้ลูกต้มกินเป็นอาหาร โดยสั่งให้แบ่งให้แม่หนึ่งซีก ลูกทั้งสองหนึ่งซีก ปรากฏว่าน้องคนเล็กกินแล้วติดใจในความอร่อยจึงขอกินไข่อีก พี่ชายไม่ให้เพราะกลัวแม่จะโกรธ น้องร้องให้อ้อนวอน ด้วยความรักและสงสารน้อง ผู้เป็นพี่จึงให้น้องกินไข่ส่วนที่เป็นของแม่ทีละน้อยทีละน้อยจนหมด

ฝ่ายแม่เมื่อกลับมาจะกินข้าว ลูกคนโตจึงบอกว่าน้องกินไข่หมดแล้ว ผู้เป็นแม่โกรธและเสียใจมากที่ลูกขัดคำสั่ง และน้อยใจว่าลูกไม่ได้รักตนเลย จึงวิ่งไปที่ชายหาด ร้องไห้คร่ำครวญถึงความอาภัพของตนเอง และได้เดินทางลงทะเล คลื่นยักษ์ในทะเลก็คลื่นร่างผู้เป็นแม่หายลับไป

ฝ่ายลูกทั้งสองเมื่อไม่เห็นแม่กลับมา ก็ออกติดตาม พี่ชายพาน้องสาวเดินทางไปเรื่อย ๆ อย่างไม่รู้จุดหมาย วันหนึ่งทั้งสองพบไข่ไก่ฟองหนึ่ง น้องสาวอยากกิน แต่พี่ชายห้ามไม่ให้กิน น้องจึงกำไข่ไว้ในฝ่ามือจนไข่ฟักออกเป็นตัว เมื่อเดินทางไปเรื่อย ๆ ไก่ก็โตขึ้นพร้อม ๆ กับเด็กทั้งสองก็เติบโตเป็นหนุ่มสาวเช่นกัน

วันหนึ่งทั้งสองได้ข่าวว่าที่วังของพระราชามีการชนไก่อยู่ พี่ชายจึงนำไก่ไปสู้ด้วย ชายหนุ่มพนันว่าถ้าเกิดไก่ของตนชนะ ขอเพียงข้าวห่อสองห่อเท่านั้น ชนไก่ได้ไม่นานนัก ไก่ของพระราชาก็แพ้ตายลง ไก่ของชายหนุ่มชนะจึงได้รับห่อข้าวสามห่อ พระราชาทรงสงสัยว่าจะเอาห่อข้าวไปไหนจึงเสด็จตามไป ทอดพระเนตร พบว่าชายหนุ่มผู้นั้นนำห่อข้าวไปให้น้องสาวซึ่งคอยอยู่ในป่า พระราชาทรงซาบซึ้งในความรักของพี่น้องคู่นี้มากจึงรับคนทั้งสองเข้าไปอยู่ในวัง ทั้งสองจึงมีความสุขตลอดมา

4. เรื่อง ชาวเวโตะฮากิม

นายอิสมาแอ มะรอแม - ผู้เล่า

ชาวเวฮากิมเป็นลูกชาวนาชาวไร่ พอถึงฤดูทำนาเขาก็ค้ำนาปลูกข้าว พอหมดหน้านาจึงไถและหว่านข้าว วันหนึ่งชาวเวฮากิมอยากจะเรียนหนังสือ กล่าวคือ หลังจากเรียนที่โรงเรียนประจำตำบลจบแล้วก็คิดจะศึกษาต่อที่ปัตตานี สมัยก่อนนั้น การคมนาคมระหว่างปัตตานีกับหมู่บ้านต่าง ๆ นั้นไม่ค่อยมีรถราหรือสะดวกเหมือนสมัยนี้ จะมีรถอยู่บ้างก็เพียงสองสามคันเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วในสมัยนั้นเขาจะใช้เกวียน วันหนึ่งหลังจากที่สองแม่ลูกและมะพร้าวเสร็จแล้ว ลูกชายจึงนำมะพร้าวดังกล่าวไปขายที่ปัตตานี โดยเหมาเกวียนไปขายพอขายได้แล้วลูกชายก็เอาเงินที่ขายได้ไปนอนโรงแรม เงินก็หมดเกลี้ยงแม้กระทั่งค่ารถจะกลับบ้านก็ไม่มี ชาวเวฮากิมตื่นขึ้นมาตอนใกล้รุ่งหลังจากละหมาดซูบะฮ์¹ เสร็จ เขาจึงเดินทางกลับบ้าน

จะกล่าวถึงหมอเจ๊ะซงบ้านเรือนตั้งอยู่ที่สะพานในสวนมะพร้าว ทุกเช้าหมอจะออกมาซื้อจักรยานเพื่อออกกำลังกาย พอซื้อไปถึงหัวโค้งมีผู้ร้ายสองคนเข้ามาทำร้ายและจับทรัพย์สินของหมอ หมอจึงตะโกนร้องขอความช่วยเหลือ พอตีพบกับชาวเวฮากิม ชาวเวฮากิมเห็นผู้หนึ่งคนเดียวถูกทำร้ายเช่นนั้นจึงเข้าไปช่วยเหลือ ชาวเวฮากิมและโจรพวกนั้นก็เกิดการต่อสู้กัน ในที่สุดโจรสู้ไม่ไหวก็หนีไป หมอเจ๊ะซงจึงกล่าวขอบพระคุณชายหนุ่มโดยกล่าวว่า "ขอขอบพระคุณพี่มากที่ได้ช่วยเหลือฉันในครั้งนี้ แล้วพี่มาจากไหน" "ฉันเองบ้านอยู่ตาเกาะ ชายมะพร้าวแล้วไม่มีรถกลับบ้าน จึงนอนโรงแรมแล้วเงินก็หมดก็เลยคิดว่าจะเดินทางกลับบ้านนี้แหละ" หมอเจ๊ะซงพูดว่า "ขอขอบคุณอีกครั้งในความกรุณาของพี่" แล้วหมอเจ๊ะซงก็ถอดแหวนยื่นให้ชาวเวฮากิมและกล่าวว่า "แหวนวงนี้เป็นสิ่งตอบแทนคุณที่พี่มีต่อฉันในวันนี้ อีกอย่างหนึ่งแหวนวงนี้จะเป็นเครื่องเตือนใจสำหรับฉันที่จะทำให้ฉันจำพี่ได้ เมื่อฉันเห็นพี่วันหลัง" แล้วหญิงสาวและชายหนุ่มก็จากกันไป ชาวเวฮากิมกลับบ้าน

¹ การละหมาดในช่วงรุ่งอรุณ

หมอเจี๊ยะซ่งก็กลับบ้าน เมื่อฮาเวฮาภิมกลับถึงบ้านแม่ถามว่า "ทำไมถึงไม่กลับบ้าน"
แล้วฮาเวฮาภิมก็เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทุก ๆ อย่าง

วันรุ่งขึ้นฮาเวฮาภิมไปบอกแม่อีกครั้งหนึ่งว่า เขาจะไปเรียนในเมือง
โดยเรียนภาคกลางคืน กลางวันทำงานในตำแหน่งภารโรง แม่จึงพูดว่า "ก็แล้วแต่
ลูกเถอะ" หลังจากเดินทางมาบัดนี้ ฮาเวฮาภิมจึงไปหาเพื่อนแล้วบอกให้ทราบ
ถึงจุดประสงค์ของตนแล้วเพื่อนก็บอกว่างานภารโรงไม่เป็นไร ฮาเวฮาภิมถามว่า
"ที่ไหน" เพื่อนก็บอกว่า "โรงพยาบาล" เป็นอันว่าขณะนี้ฮาเวฮาภิมได้งานที่ต้องการ
ส่วนกลางคืนก็ไปเรียนศึกษาผู้ใหญ่ อยู่มาวันหนึ่งเขาเห็นหมอเจี๊ยะซ่งขี่จักรยานผ่านมา
ฮาเวฮาภิมจึงอดเพื่อนว่า "โน้นพวกเธอเห็นไหม แขนของฉันทกำลังขี่จักรยานมา
โน่นแน่ะ ถ้าพวกเธอไม่เชื่อ ฉันทจะเข้าไปหักท่ายเดี๋ยวนี้" หมอเจี๊ยะซ่งพอเห็นฮาเว
ฮาภิมอยู่ในสภาพและตำแหน่งคนกวาดขยะ จึงทำเป็นไม่รู้จำฮาเวฮาภิม เมื่อฮาเว
ฮาภิมเดินเข้าไปหัก เธอจึงเดินหนีทำให้ฮาเวฮาภิมรู้สึกอับอายขายหน้าจึงพูดว่า
"ไอ้ผู้หญิงบ้า ๆ อย่างนี้ ฉันทไม่เอาเป็นแฟนดีกว่า" พูดจบถอดแหวนนั้นทิ้งลงไปในคู
แล้วก็กล่าวคำสวดสาบานว่า "ผู้หญิงแบบนี้ ฉันทไม่เอาเป็นแฟนอีกแล้ว"

พ่อแม่ของหมอเจี๊ยะซ่งมีอาชีพขายกล้วยทอดอยู่ที่สะพานรั้ง วันนั้นสองสามี
ภรรยาจะไปซื้อจากมุงหลังคาที่บ้านจันตี ในสมัยก่อนคลองหน้าโรงพยาบาลสามารถ
พายเรือไปถึงบ้านจันตี ขากลับบรรทุกจากเต็มลำเรือ เรือจึงโคลงเคลง ๆ ทำท่า
จะคว่ำ ในที่สุดก็คว่ำลงจนได้ ฮาเวฮาภิมเห็นหญิงชราและชายชรากำลังตะเกียก
ตะกายว่ายน้ำขึ้นฝั่ง ฮาเวฮาภิมจึงลงไปช่วยเก็บจากและวิดน้ำทั้งยังช่วยพายเรือ
ไปส่งที่บ้านอีกด้วย ทั้งสองกล่าวขอบคุณในความช่วยเหลือครั้งนี้ ทั้งสองก็เอากล้วย
ทอดมาให้กิน ขณะนั้นมีการพูดคุยซักถามเพื่อทำความรู้จัก ฮาเวฮาภิมก็เล่าเรื่องราว
เขามาจากไหน ทำอะไรอยู่ที่ไหนตอนนี้ จากการพูดคุยอย่างมีไมตรีจิตทำให้หญิงชรา
ติดใจในตัวฮาเวฮาภิมว่า "ถ้าชายหนุ่มคนนี้ได้มาเป็นเขยของเราก็คงจะดี" สามี
บอกว่า "ก็ทีนี้จะดีแต่ข้ากลัวลูกสาวของเราจะไม่เล่นด้วยนะสิ เขาเป็นหมอแต่ชาย
คนนี้เป็นแค่คนกวาดขยะเอง" วันนั้นผู้เป็นแม่จึงพูดในทำนองลองเชิงดูว่าลูกสาว
จะคิดอย่างไร ปรากฏว่าหมอเจี๊ยะซ่งปฏิเสธในเรื่องนี้อย่างสิ้นเชิง

ฝ่ายฮาเวฮาгим ด้วยความมานะและพยายามทำให้เขาสามารถขอยุติไปศึกษาต่อที่กรุงเทพมหานคร ในที่สุดก็ได้รับปริญญาและสามารถสอบเข้ารับราชการ ในตำแหน่งผู้พิพากษาประจำศาลจังหวัดปัตตานี โดยความใกล้ชิดเป็นการส่วนตัว นานานเขาจึงไปเยี่ยมครอบครัวของหมอเจี๊ยะซ่งครั้งหนึ่ง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างเขากับหมอเจี๊ยะซ่งนั้นยังเหมือนเดิม ครั้งหลังไปว่าหมอเจี๊ยะซ่งจะปฏิเสธแต่เป็นเพราะเธอเคยปฏิเสธ ครั้นจะมาตอบรับมันกระไรอยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้พ่อแม่ของหมอเจี๊ยะซ่งจึงหาหญิงสาวอื่นมาแต่งงานกับฮาเวฮาгим

ฝ่ายสองสามีภรรยาคนนั้น ต่างขยันขันแข็งจนมีเงินเพียงพอสำหรับซื้อรถเก๋งมาขับสักคันหนึ่ง เขาทั้งสองจึงไปซื้อรถเก๋งขับเล่น ยามว่างก็มักพาครอบครัวไปพักผ่อนในที่ต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นคอนเียนหลังเลิกงาน พอจะค่ำก็ขับมาอวดพ่อแม่ของหมอเจี๊ยะซ่งบ้าง ต่อมาหมอเจี๊ยะซ่งก็ซื้อรถบ้างและมักจะขับรถเที่ยวยามว่างเช่นเดียวกัน

อยู่มาวันหนึ่งฮาгимขับรถนำหน้าไปก่อนโดยที่หมอเจี๊ยะซ่งตามหลัง หมอเจี๊ยะซ่งเมื่อเห็นเช่นนั้นจึงขับรถแข่งฮาгимและแล้วในขณะนั้นเองตรงบริเวณทางเข้าหมู่บ้านการอซึ่งคอนเียนมีวิวกลับมาจากทุ่งนากำลังเดินและวิ่งข้ามถนน ด้วยความเร็วรถของหมอเจี๊ยะซ่งจึงขับรถชนวัวคังกล่าวทำให้รถพลิกคว่ำ หมอเจี๊ยะซ่งได้รับบาดเจ็บ เมื่อฮาгимขับรถมาถึงและเห็นเช่นนั้นจึงนำหมอเจี๊ยะซ่งขึ้นรถแล้วขับมาส่งโรงพยาบาล ส่วนหมอเจี๊ยะซ่งขณะนั้นไม่รู้สึกรู้สึแต่อย่างใดเลย ในที่สุดปรากฏว่าหมอเจี๊ยะซ่งต้องเสียนัยน์ตาไปข้างหนึ่ง เหตุการณ์ครั้งนี้ได้สร้างความเศร้าโศกเสียใจมาสู่พ่อแม่ของหญิงสาวทั้งสอง ทั้งสองคิดว่าที่หมอเจี๊ยะซ่งขับรถด้วยความประมาทนั้นก็เพื่อที่จะอวดว่า ตนเองนั้นก็จะมีดีจะอวดเหมือนกัน

อภิธานศัพท์

กริช	อาวุธชนิดหนึ่งของชาวมลายู มีลักษณะเป็นมีด 2 คม รูปคด ปลายแหลม
กันตัง	เครื่องตวงอย่างหนึ่งทำด้วยกะโหลกมะพร้าว มีอัตรา เท่ากับ 4 ลิตร
กือราปู	โรคผิวหนังชนิดหนึ่ง ลักษณะหรืออาการของโรคคือ ผิวหนังจะแตกเป็นขุย
กือลึง	นิ้วก้อย
มาแต	หนังสือที่เป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์อัลกุรอาน สำหรับเด็ก ๆ ที่เริ่มหัดอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน
ขอเลาะ	มีดชนิดหนึ่งจะเก็บรักษาไว้ในปลอก
จาโต	หมากruk
จือรีติก	ฉลาด
ซีละ	ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของชาวมลายู
ซีอเปะ	พืชชนิดหนึ่งขึ้นตามริมทะเล สามารถนำมาประกอบอาหารได้
ญาเงาะ	หลอ สวย
คีนาร์	เงินเหรียญทองของอาหรับ (ในสมัยโบราณ) เท่ากับ ทองหนักขนาดเมล็ดข้าวบาร์เลย์ จำนวน 96 เมล็ด (หนึ่งเมล็ดหนัก 0.0648 กรัม)
ควันซูรู	ปรมาจารย์
ซูปะนาซี	อาหารพื้นเมืองของชาวไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี ทำด้วย ข้าวสารห่อด้วยหางมะพร้าวอ่อน ใช้รับประทานกับ สมันกึ่งหรือสมันปลา

- โต๊ะครู ผู้มีความรู้ทางศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี มีความประพฤติดี มีศีลธรรม เกร่งกรัดในการปฏิบัติศาสนากิจ เป็นที่ยกย่อง และศรัทธาของประชาชนในท้องถิ่น หรือใช้เรียกครูที่สอน หรือเป็นเจ้าของปอเนาะ
- โต๊ะคอเต็บ เป็นชื่อตำแหน่งทางศาสนาอิสลาม ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย โต๊ะอิหม่ามในทุก ๆ ด้าน เป็นผู้อ่านคุตบะห์ (การอ่าน คำกล่าวตักเตือนให้ผู้ฟังได้ระลึกถึงพระเจ้าหรือแถลงการณ์ ก่อนละหมาด ทุกวันศุกร์) การได้มาซึ่งตำแหน่งจะเหมือนกับ โต๊ะอิหม่ามและโต๊ะบีลา
- โต๊ะงูตุ มาจากรากศัพท์ว่า "ต่วนบ็องกู" (ภาษามลายูเดิม) หมายถึง กำนัน
- โต๊ะบีลาหรือบิหลัน เป็นชื่อตำแหน่งทางศาสนาอิสลาม ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย โต๊ะอิหม่ามในทุก ๆ ด้าน โต๊ะบีลาจะทำหน้าที่ "อาซาน" หมายถึง การร้องเรียกชักชวนให้บรรดาลูกบ้านมาทำ ละหมาดร่วมกัน การได้มาซึ่งตำแหน่งจะเหมือนกับ โต๊ะอิหม่ามและโต๊ะคอเต็บ
- โต๊ะปาเก ชายหนุ่มผู้มีความรู้ทางศาสนา มักจะใช้เรียกชายหนุ่ม ที่กำลังเรียนอยู่ในปอเนาะ
- โต๊ะลือบา ใช้เรียกผู้ที่มีความรู้ทางศาสนา มักเป็นคนเฒ่าคนแก่ ไว้หนวดเครา สามารถขอพร (ดูอาร์) ได้
- โต๊ะอาเยาะห์ ใช้เรียกผู้ที่มีความรู้ทางศาสนา มักจะใช้เรียกโต๊ะฮายี ที่เป็นผู้สูงอายุ
- โต๊ะอิหม่าม เป็นชื่อตำแหน่งทางศาสนาอิสลาม ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการประกอบศาสนกิจ เช่น ละหมาด เป็นต้น นอกจากนี้ จะทำหน้าที่จัดระเบียบสมรสและหย่าร้าง ตลอดจนรักษา ความสงบเรียบร้อย นำความรู้ทางศาสนาให้กับประชาชน ในถิ่นที่เขารับผิดชอบ ให้เรียนรู้และปฏิบัติตามด้วย

	การได้มาซึ่งตำแหน่ง โดยการที่ประชาชนในเขตหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ได้มอบความไว้วางใจจากเสียงส่วนใหญ่คัดเลือกมาเป็นผู้นำ โดยได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
โต๊ะฮากิม	ผู้พิพากษา
โต๊ะฮายีหรือหะยี	บุคคลที่เดินทางไปประกอบพิธี "ฮัจญ์" ณ นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบียเพศชาย ถ้าเป็นเพศหญิงจะเรียกว่า "ฮัจญะห์"
นบี	บุคคลที่พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของแต่งตั้งขึ้นเป็นศาสดาของพระองค์ เพื่อปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์หรือเผยแพร่ในหมู่ผู้คนจำนวนน้อย อัลกุรอาน กล่าวว่า พระเจ้าส่งศาสดามายังทุกประชาชาติ
แนเนาะฆาซี	ยักษ์ผู้เป็นใหญ่
บาบอ	เป็นสรรพนามที่เด็กนักเรียนปอเนาะใช้เรียกโต๊ะครูหรือใช้เรียกผู้มีความรู้ทางศาสนาที่อาวุโสกว่า เพื่อแสดงความยกย่องและนับถือ
บาลาเซาะห์	สถานที่ประกอบศาสนกิจหรือพิธีกรรมทางศาสนา ไม่มียอดโดมและไม่สามารถประกอบพิธีละหมาดวันศุกร์
บือซา	ใหญ่ ยิ่งใหญ่
บูโบ	ข้าวเปียกหวาน
บูโระ	เน่า
ปอเนาะ	เป็นโรงเรียนหรือสำนักสอนศาสนาอิสลาม บริเวณปอเนาะจะปลูกกระท่อมหลังเล็ก ๆ รวมกันอยู่หลายหลัง ปอเนาะใดมีชื่อเสียงก็จะมีกระท่อมมาก กระท่อมหลังหนึ่ง ๆ มีนักศึกษาพักหลับนอนและหุงหาอาหารกินกัน ตั้งแต่ 2-3 คน โต๊ะครูทำหน้าที่เป็นเจ้าของผู้จัดการ

	<p>ครูใหญ่ และผู้สอน ไม่มีการเรียกเก็บค่าเล่าเรียน แต่โต๊ะครูมีรายได้จากการบริจาคของประชาชน และจากการประกอบอาชีพเหมือนคนทั่วไป เช่น ทำนา ทำสวน เป็นต้น นักศึกษาอาจตอบแทนโต๊ะครู ด้วยแรงงาน โดยทำงานให้โต๊ะครู วิชาที่สอนใน ปอเนาะ เป็นวิชาเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม สอนด้วย ภาษามลายูและอาหรับ มีการสอนภาคการศรัทธา (รูกนอิมาน) ภาคการปฏิบัติ (รูกนอิสลาม) ภาคจริยธรรม (อัคลาค) ภาคประวัติ (ตาริก) ภาคมรดกและครอบครัว (ฟารออิฏ) และคัมภีร์ อัลกรุอาน</p>
ปาแฉู	ยาว
ปือลาเตะ	อาวูซชนิดหนึ่งเมื่อเอาเท้าไปเหยียบคานบังคับ จะมีดอกพุ่งออกมา
มัสยิด	สถานที่ที่มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน เช่น การละหมาด ตามตัวอักษรแปลว่า "สถานที่ที่ก้มกราบ ต่อพระเจ้า" ในอิสลามมัสยิดไม่ใช่ที่สวดมนต์ดังที่คน ในศาสนาอื่นเข้าใจ มัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชน มุสลิม เป็นสถานที่ประชุมเพื่อกิจกรรมทางศาสนา การศึกษาและสังคม มัสยิดในอิสลามจึงเป็นศูนย์กลาง แห่งการพัฒนาทุกรูปแบบ
มาละห์	ซีเกียจ เกียจคว้าน
มุสลิม	ผู้นับถือศาสนาอิสลาม ตามรวกคัทท์ หมายถึง ผู้ที่ยอม จำนนต่อพระประสงค์ของพระเจ้าโดยแท้จริง
มูอาลาฟ	บุคคลที่นับถือศาสนาอื่น แล้วเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม

มุฮัมหมัด	นามของท่านศาสดาคณสุตท้ายของพระเจ้า ท่านเป็นทั้งศาสดาของพระเจ้าและยังเป็นผู้นำ (ทางด้านลิตวิญญาน) ของมุสลิมทั้งหลาย การกระทำของท่านและโอวาทของท่านเป็นแบบอย่างที่มุสลิมเจริญรอยตาม
เมกกะ	เป็นเมือง ๑ แห่ง เป็นที่ประดิษฐานของ "กะบะห์" อยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย
รายาหรือรายอ	เจ้าเมือง พระเจ้าแผ่นดิน
ธาตุตุ	อุปกรณ์ในการจับปลามีลักษณะคล้ายสวิง แต่มีปากเป็นวงกลม ทำด้วยตาข่ายหรือเชือกไนลอน
ละหมาดหรืออนมาซ	การเคารพภักดีต่อพระเจ้าอย่างหนึ่ง ถือเป็นหน้าที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติ วันหนึ่งมีกำหนด 5 เวลา คือ รุ่งอรุณ เที่ยง บ่าย ค่ำ กลางคืน ละหมาดเป็นเสมือนการเข้าเฝ้าพระเจ้า ละหมาดจะช่วยยับยั้งความชั่ว ถ้าบุคคลปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ มีสมาธิและนอบน้อมต่อพระเจ้าอย่างแท้จริง ที่จริงละหมาดคือวิธีการขัดเกลาและฝึกฝนจิตใจรูปแบบหนึ่ง ละหมาดไม่ใช่การสวดมนต์ดังที่ศาสนาอื่นเข้าใจ
เวาะ	ลุง ใช้เรียกคนเฒ่าคนแก่เพื่อแสดงความเคารพนับถือ
หะรอม	ห้ามหรือไม่อนุมัติ หมายถึง เป็นที่ต้องห้ามหรือผิดหลักกฎหมายในอิสลาม เช่น การดื่มสุรา เป็นหะรอม การผิดประเวณี เป็นหะรอม เป็นต้น
หะลาล	หมายถึง เป็นที่อนุมัติหรือถูกต้องชอบธรรมตามหลักกฎหมายในศาสนาอิสลาม หะลาลเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับหะรอม
ฮอแร	คน
อัลกุรอาน	คัมภีร์อันสูงสุดของมุสลิม มุสลิมถือว่า อัลกุรอาน เป็นธรรมนูญแห่งการดำเนินชีวิต เป็นพระคำรัสของ

พระเจ้าที่ประทานมายังท่านศาสดามูฮัมหมัด เพื่อเป็น
ทางนำแก่มนุษยชาติ ปัจจุบันอัลกุรอาน ยังคงเดิม
ไม่มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงแม้เวลาจะผ่านไป 1400
กว่าปีแล้วก็ตาม มุสลิมอ่านอัลกุรอาน เพื่อดูว่าพระเจ้า
สั่งให้เขาทำอะไรบ้าง และให้ละเว้นอะไรบ้าง
อัลกุรอาน คือ น้ำพุแห่งชีวิต เป็นยาสำหรับโรค
(ในจิตใจ) และเป็นทางออกของปัญหาต่าง ๆ

อัลลอฮ์ (อัลเลาะห์) พระนามของพระผู้อภิบาลแห่งสากลจักรวาล หรือพระเจ้า
พระองค์เป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งทั้งปวง เนื่องด้วยมนุษย์
ถูกสร้างโดยอำนาจของพระองค์ มนุษย์จึงมีความผูกพัน
กับการแสดงความจงรัก รักคือต่อพระองค์ ปฏิบัติตาม
คำสั่งของพระองค์ ตลอดจนดำเนินชีวิตอยู่บนแนวทาง
ที่พระองค์ทรงรับรอง (อิสลาม) ทั้งนี้เพื่อแสวงหา
ความโปรดปรานจากพระองค์

อัลลอฮ์ซุบฮันบาร คำสวดที่พระผู้เป็นเจ้า มีความหมายว่า อัลลอฮ์ พระผู้ทรง
เกรียงไกร

อาบู พ่อ รากศัพท์เป็นภาษาอาหรับ ใช้หน้าหน้าชื่อเพื่อแสดงถึง
ความเคารพและนับถือ เหมือนกับคำว่า เปาะหรือเจ๊ะ
ในภาษามลายู

อาแมหรือแม พี่ชาย

อายะฮ์ ความตัวอักษร แปลว่า "สัญญาณ" คำนี้ถูกนำมาใช้กับ
วรรคตอนในซูเราะฮ์ (บท) ของอัล-กุรอาน ซึ่งมักจะ
แปลเป็นภาษาไทยว่า "โองการ" เช่น ถ้าเขียนว่า
2 : 10 หมายถึงบทที่ 2 โองการที่ 10 อัลกุรอาน
มีทั้งหมด 6,666 อายะฮ์

แอดคาเซห์

ช่วงแห่งการคอยของผู้หญิงเพื่อประวิงการแต่งงานใหม่ หรือเพื่อเกื้อหนุนการปกครอง แอดคาเซห์ของผู้หญิงมัก เพราะสามีเสียชีวิตมีกำหนด 3 เดือน 10 วัน แอดคาเซห์ ของหญิงมีกรรมกำหนดจนกระทั่งเธอคลอดบุตรออกมา แอดคาเซห์ของสตรีที่ยังมีระดู มีกำหนด 3 เดือนเช่นกัน (รากศัพท์มาจากภาษาอาหรับว่า "อัล-อะคาด")
หมายถึง จำนวน)

ฮาแว

ฮัจยี

คำนามที่ผู้ใหญ่ใช้เรียกเด็กหรือชายหนุ่มที่อาวูโสน้อยกว่า การเดินทางไปยังเยียมเยียมบัยตุลลอฮ์ (วิหารของอัลลอฮ์). เป็นการชุมนุมสันนิบาตสำหรับประชาชาติมุสลิม ณ นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นหลักปฏิบัติประการหนึ่งที่บังคับแก่ ผู้มีความสามารถ ส่วนมากมักจะมีผู้แปลว่า การแสวงบุญ